

КОГНІТИВНІ СТРАТЕГІЇ В НАВЧАННІ ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Сажко Лілія Антонівна

Кандидат педагогічних наук, професор.

Професор

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

Email: l.sazhko@kubg.edu.com

Процеси глобалізації та інтеграції українського суспільства до європейського співтовариства мають значний вплив на всі сфери життя в нашій країні, зокрема і на систему освіти. Особливі виклики в цьому контексті стоять перед викладачами іноземних мов середніх та вищих навчальних закладів. Адже обов'язковим компонентом сучасної підготовки фахівця є володіння відповідним рівнем іншомовної комунікативної компетентності (ІКК) не лише першої іноземної мови (ІМ), але й другої.

Однією із складових ІКК визначена навчально-стратегічна компетентність (НСК) [5], формуванню якої приділяють все більшу увагу на нинішньому етапі розвитку методичної науки. НСК спрямована на оволодіння загальнонавчальними навичками та вміннями, а також стратегіями опанування ІМ та використання її в процесі міжкультурного спілкування. Стратегії оволодіння ІМ поділяють на навчальні та комунікативні [5]. До навчальних, в свою чергу, відносять так звані прямі стратегії, спрямовані на оволодіння мовним та мовленнєвим матеріалом і визначають ці стратегії як стратегії запам'ятовування та когнітивні стратегії.

Звернімось до когнітивних стратегій, так як використання цих стратегій, на нашу думку, відіграє велику роль в процесі вивчення другої ІМ. Так, наприклад, когнітивні стратегії аналізу, співставлення мовних явищ першої та другої ІМ сприяють прискоренню процесу формування відповідних мовних компетентностей другої ІМ, що, в свою чергу, позитивно вплине і на процес формування мовленнєвих компетентностей.

Важливо також зазначити, що при навчанні другої ІМ необхідно враховувати ступінь спорідненості мовних систем виучуваних мов. Візьмемо до прикладу англійську та німецьку мови, які відносяться до однієї групи мов, а саме германської. Завдяки цьому вказані мови мають багато спільного, але разом з тим характеризуються й суттєвими відмінностями. У зв'язку з цим необхідно враховувати такі явища, як інтерференція (негативний вплив першої ІМ) та трансференція (позитивний вплив першої ІМ). Проблемі оволодіння другою ІМ, зокрема німецькою після англійської, присвячено чимало досліджень вітчизняних та зарубіжних авторів [2,3,4,6], однак вирішення її потребує більш глибокого вивчення. В цьому аспекті цілеспрямоване використання стратегій значною мірою сприятиме удосконаленню процесу формування ІКК в цілому, і такого її компоненту, як мовні компетентності, зокрема. Питання активізації та оптимізації навчального процесу з ІМ на основі оволодіння учнями (студентами) різними

стратегіями розглядається у багатьох наукових роботах [5,6,7,8].

Звернімось до фонетичної сторони мовлення. При оволодінні німецькою мовою після англійської необхідно звертати увагу учнів (студентів) на особливості вимови таких звуків, які відсутні у фонологічній системі першої ІМ та які є дещо подібними, але все ж таки мають певні відмінності. За допомогою відповідних вправ на сприйняття, диференціацію, ідентифікацію звуків першої та другої ІМ, а такою на репродукцію звуків другої ІМ слухо-вимовні навички формуються значно ефективніше.

Не менш важливим завданням є також формування інтонаційних навичок, адже кожна мова має свій особливий візерунок звучання. Інтонація мовлення, як відомо, являє собою сукупність мелодики, ритму, наголосу (фразового та логічного), паузації, темпу та тембру мовлення, його інтенсивності (сили чи послабленні голосу) [1]. Інтонаційні навички тісно пов'язані із мовленням, адже саме в процесі усної комунікації, за відповідної ситуації проявляються всі зазначені вище компоненти інтонації. Для успішного опанування основними інтонаційними моделями німецької мови необхідно порівнювати їх із відповідними моделями англійської мови.

Стратегії порівняння, зіставного аналізу, які мають використовуватись для засвоєння звуків та інтонаційних моделей другої ІМ, сприятимуть також і формуванню фонетичної усвідомленості як одного з компонентів іншомовної фонетичної компетентності. Фонетична усвідомленість розглядається у сучасній методичній науці як здатність розмірковувати над процесами своєї фонетичної компетентності, свідомо розпізнавати звукові одиниці різних рівнів (в нашому випадку першої та другої ІМ), аналізувати фонетичну сторону свого власного мовлення та здійснювати відповідну корекцію [Методика с. 194].

Не менш важливим аспектом процесу формування мовної компетентності другої ІМ є оволодіння лексиною. Адже відповідний рівень лексичної компетентності дає можливість здійснювати комунікацію з носіями мови. В процесі засвоєння лексики німецької мови ефективним є використання таких стратегій, як запам'ятовування, аналіз та співставлення лексичних одиниць. Для тих, хто вивчає німецьку мову після англійської важливо усвідомити певні особливості частин мови, наприклад, наявність артиклів у іменників, форм однини та множини тощо. Особливу трудність для запам'ятовування складають іменники, компонентами яких є два та більше слів. Для кращого засвоєння таких лексичних одиниць необхідно виконувати відповідні вправи, які спонукають до частого їх вживання. У сучасній німецькій мові використовується велика кількість слів англійського походження, які функціонують за законами німецької мови. Наприклад, дієслова приймають закінчення *-en* (*grillen, jobben, joggen*); іменники отримують артикль (*das Team, der Job, der Computer*). Складні іменники можуть утворювати єдність з англійських та німецьких слів (*die Erfolgsstory, der Online-Handel, das Discountgeschäft*), в яких англійське слово стоїть на першому або другому місці; також вживаються складні англійські іменники (*der Babyboom, das Online-Shopping, das Online-Banking*). Необхідно зауважити, що вимова слів англійського походження зберігається за правилами цієї мови. Такі особливості функціонування англіцизмів в німецькій мові можуть як полегшити процес їх засвоєння, так і спричинити певні труднощі. Для подолання таких труднощів викладач має зорієнтувати учнів (студентів) на використання стратегій

порівняння та аналізу слів, групування за певною ознакою, систематизації, укладання тематичного словника, англо-німецької картотеки, асоціограми тощо.

Для здійснення міжкультурної комунікації не менш важливим є формування іншомовної граматичної компетентності. При оволодінні другою ІМ бажано мовленнєві зразки пред'являти в певній ситуації спілкування і порівнювати їх з відповідними зразками першої ІМ. Таким чином активізуються мисленнєва діяльність учнів (студентів) щодо самостійного визначення відповідних правил. В деяких випадках доцільно спочатку акцентувати увагу на граматичному правилі, а потім виконувати вправи для формування відповідних навичок. Однак необхідно підкреслити, що засвоєння правил має бути підґрунтям для навчання учнів (студентів) вживати граматичні структури у мовленні для вирішення комунікативних завдань.

Таким чином, використання когнітивних стратегій в оволодінні німецькою мовою після англійської сприятиме оптимізації процесу формування як мовних компетентностей, та і мовленнєвих, що значно прискорить формування ІКК з другої ІМ.

Список використаних джерел

1. Загнітко Анатолій. Словник сучасної лінгвістики : поняття і терміни. – Донецьк : ДонНУ, 2012. – 402 с. Т 1. [Електронний ресурс] / А. Загнітко – Режим доступу : <https://r.donnu.edu.ua/bitstream/123456789/248/> (Дата звернення : Січень 7, 2024)
2. Бойчевська Ілона Особливості вивчення німецької мови як другої іноземної у загальноосвітніх навчальних закладах України // Проблеми підготовки сучасного вчителя. - № 10 (Ч.1). – 2014. [Електронний ресурс] / І. Бойчевська – Режим доступу : <http://berezne.lib.rv.ua/berezne/files/pdf-method/deutsch.pdf> (Дата звернення : Січень 07, 2024).
3. Корягіна А. Ю. Методичні рекомендації щодо викладання німецької мови як другої іноземної для І-ІІ спеціальності «Переклад» - Миколаїв, 2018. [Електронний ресурс] / Ю.А. Корягіна – Режим доступу : <http://berezne.lib.rv.ua/berezne/files/pdf-> (Дата звернення: Січень 07, 2024).
4. Кушнерук Р. Основні аспекти викладання німецької мови як другої іноземної. 2018. [Електронний ресурс] / Р. Кушнерук – Режим доступу : URL: <http://berezne.lib.rv.ua/berezne/files/pdf-method/deutsch.pdf> (Дата звернення: Січень 08, 2024).
5. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. / за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 2013. – 590 с.